

влияния и взаимодействия са по-разнообразни, а в съвременните условия могат да бъдат разглеждани и в друг аспект. Те могат да се изразят в идеен спор с писател с противоположни разбирания.

Горки вероятно се е повлиял от Ботевото стихотворение „На прощаване“, от романа на Т. Еж (Зигмунд Фортунат Милковски) „На разсъмване“ и от създадения в него образ на баба Мокра, от отношението на Гюте към майката, но не е подражавал на тези автори. Въздействието по-скоро е подготвено от състоянието на литературата, създава интереса на Горки към определена проблематика. Следователно въздействието се дължи на обществото, но е пречупено през литературата.

Горки е спорил с Достоевски, с Чернишевски, с Толстой. С Достоевски и Толстой той полемизира в идеен план, в областта на светогледа, а с Чернишевски — по отношение на художественото майсторство. В този смисъл литературното влияние не е пасивно продължение на предходниците. Принципно важен аспект на литературните влияния (за съветското литературознание) е взаимовръзката на руските писатели с творчеството на писателите от Средна Азия. Руските писатели са влияели на средноазиатските, но и сами са изпитвали тяхното влияние (Н. Тихонов, В. Луговски, който подчертава, че те са му дали твърде много). Изследването на тази връзка и на това взаимобогащаване ще доведе до разкриване на закономерности в развитието на социалистическата литература като изкуство на новото общество, до открояване на интернационалното и своеобразие.

*

Трудът на А. И. Овчаренко е сериозно постижение в съвременното литературознание. Диалогът се води на световно равнище. Обсъждат се проблеми, които са в центъра на проучванията на литературоведите от всички страни. Доказателственият материал е с международна широта и значимост. Овчаренко се позовава на трудове и произведения на американски, на латиноамерикански, на японски, немски и учени от други страни¹ и достига до сериозни изводи. Не само много автори са обхванати, но и твърде разнородни проблеми са засегнати. Изложена е не само проблематиката, но са набелязани и аспектите на нейното проучване. В труда на Овчаренко са изразени преценки на убе-

¹ Овчаренко използва опита на български поети и писатели като: Хр. Ботев, Хр. Смирненски, Д. Полянов, Л. Стоянов, Д. Димов, както и на литературоведите: Т. Павлов, П. Зарев, В. Колевски, К. Генев и др.

дителни или необидителни гледища, поради което той може да бъде разглеждан и като своеобразна рецензия на основните литературоведчески прояви, сред които и много български.

Достигнатото от Овчаренко и други съветски литературоведи изисква да бъде продължено и задълбочено с проучвания на разглежданите в книгата оригинални явления в социалистическото изкуство на първо място на социалистическия реализъм, както той продължава да се извива в съвременното творчество, с което още по-убедително ще бъдат утвърдени преимуществата на социалистическия реализъм като нов тип изкуство.

Никола Г. Николов

ВЕСЕЛИН ХАНЧЕВ. ИЗБРАННЫЕ СТИХОТВОРЕНИЯ

Изд. София-Пресс, С., 1974. 152 с.

Составител, переводчик и автор предисловия
Алберт Опульский

Поетическият свят на Ханчев бързо запленя не само нашия, но и световния читател. Само няколко години след смъртта на поета (1966) стиховете му се пресътворяват на съответните езици във всички социалистически страни. Лирическият герой на Ханчев говори и на английски, френски, испански, италиански, немски и други световни езици.

Сред десетките сборници на чужди езици изданието на руски език е най-представителното. То включва не само най-голям брой творби, но и най-ярките му произведения от познатите ни стихосбирки: от ранните лирически стихотворения на юношата-поет до забележителната зрелост на поета.

Предговорът, както и хронологическата подредба на подбраните стихове позволяват на читателя и специалиста да вникнат отблизо в съкровения свят на нежния лирик, да почувствуват неговото своеобразие и да съдят за цялостния му облик, за неговите специфични търсения, неповторима поетика и възходяща творческа еволюция.

Алберт Опулски е вложил изключителна топлина, много обич, усет и талант, за да зазвучи плавно, на бубав руски език, поетическото слово на Ханчев. Живял години наред с Ханчевото мислене, образност и световъзприемане, преводачът се домогва до оригиналния му художествен изказ. Нещо повече: в творби като „Ложи в Монмартр“, „Молитва към революцията“

или „Парижкият дъжд, възпят от една шарманка“, руският текст съперничи на оригиналния. Този стремеж да се достигне оригиналната мелодика на стиха, колкото и трудно постижимо, доминира и съпътства почти навсякъде търсенията на преводача-поет. Той не робува на онзи познат педантизъм при превода, при който се подреждат дума по дума всички мисли, без да се съхранява атмосферата, общият смисъл, мелодика и идейно-емоционално въздействие на оригиналното произведение. Като се придържа в оригиналния текст, Опулски се стреми да постигне поетическия му адекват на руски език, за да подчертае неповторимите интонации, алитерации, ханчевски багри и отсенки на речта, изострената му чувствителност към съвременността, без които би загубил своето очарование и изящество. Грапавините, които срещаме тук-там в руския текст, не са белег на недоглеждане или небрежност. Те са по-скоро знак за усилията на Опулски да се доближи до спецификата на ханчевското слово, до новаторската му непривичност. Оттук произтича и трудността да се постигнат не само духът и смисълът на отделната творба, но и онази непринуденост, плавност и изповедност в изказа, които при Ханчев добиват особени форми и трудно се постигат на чужд език. За преводача е било по-важно да се запази тъкмо спонтанният изказ, лишен от някаква литературщина и натруфеност; да се постигне простотата, непосредствеността и онази лирическа пулсация, които трайно завладяват и дълбоко въздействуват. Ето как звучи на руски език например началото на „Лози в Монмартр“:

Добрий вечер, печалные лозы,
деревенские милые девушки!
Расскажите мне, как вы попали сюда,
в этот шумный Париж, на Монмартр.
Расскажите мне, кто заключил вас
в ограды железные,
кто вам землю железную дал
и железное небо?

И т. н.

Или крайт на „Жив съм“:

Нерожденный мир во мне кричит.
Жив.
Значит, мертв я,
если не кричу от боли.
Жив.
Люди,
слушайте диагноз:
Жив я.

Разбира се, не навсякъде в руския текст се усеща тази ювелирна простота и непосредственост. Нито близостта до текста се осъществява във всеки отделен стих. Отклоненията, които се правят обаче, не изопачават семантично оригинала, нито цялостното настроение. Например в

„Знамето на батальона“ двата стиха от оригинала: „Червена кал полепва по боутшите, / тежи в дъжда войнишкия шинел“ се превеждат: „Мы все в грязи, под сапогами месиво, / шинель пудовой стала от дождя“. Заманата на отделни думи в руския превод: „прощания“ — „разминавания“; „бешенная“ — „лудата“ („Имам всичко“) и др. под. не са равностойни, но с тях контекстът не се обеднява, нито променя, макар че възможностите за прецизиране, особено в руския език, трудно могат да се сведат до ограничаващи пределы. . . За радост откритите еквиваленти догонват интонацията на оригинала и обемат емоционално-смысловата му същност. Могат да се срещнат и други несъответствия, но те не са съществено значение. Налице е в крайна сметка едно грижливо и отговорно отношение към поезията на Ханчев, към всеки негов слог, към всяка негова дума.

Останали са извън ползването на преводача значителна част от „Стихове в паласките“, особено от „Смешен пантеон“ и „Роза на ветровете“. В замана на това почти всички стихове от „Пирка“ и дословно от цикъла „Жив съм“ са преведени.

Като сравняваме включените три стихотворения, преведени от В. Виноградов („Посвещение“), М. Алигер („Земля и небо“) и Д. Самойлов („Пирка“), с цялостния блок на преведеното от Алберт Игнатиевич, съзнаваме колко усилие, търпение и вещина са му били нужни, за да зазвучи убедително, точно и правдиво поетическият глас на Ханчев на руски език. Мислите и чувствата на поета се открояват с неподозирана сила, с нови поетически одеяния, но с позната ритмомелодика.

Най-значителното постижение на Опулски е усетеният от него стил на поета. Почувствувани са неговата вътрешна сила и поетическа атмосфера, мисловност и светла трагика; онази пресътворена правда на поета, драматизъм и художествени истини, изстрадани в борба срещу онези „тежки води“ (изразът на акад. П. Зарев) на нормативистичното мислене. Пресътвореният свят на Ханчев живее и чрез своеобразната му поетика, строго съблюдавана и дълбоко проучена от преводача. В стихотворения като „Драма, наблюдавана утрин“, „Пред буря“, „Гора“, „Лятна при вечер“ и др. Опулски осмисля по своето творбите и те получават по-друго звучене. По този начин пейзажните фрагменти се нюансират с конкретни настроения и емоции.

Авторът на превода е подбрал с усет твърде характерни произведения на Ханчев, чрез които се маркират онези „звездни мигове“ от творческата му еволюция, даващи пълна възможност да се проследи драматизмът в гражданската му съдба и

онези артистични прагове и „секрети“, присъщи на творческия му процес. От превода може да се съди за емоционално-мисловната гравитация на поета към живота; за дълбококонфликтната жажда, предизвикала в поетовото съзнание толкова неподозирано ярки пориви и художествени обобщения, човешки тревоги и виезапни художествени поанти, зафиксирани с първооткривателска страст. Емоционално-мисловната палитра, багровата нюансираност и своеобразие на стиха, заключил Ханчевото жизнелюбие и кристалната чистота на човешката му болка; любовта му към комунизма, неговото съзнание за изпълнен граждански дълг и новаторското му дръзновение на зрял художник струят във всяка метафора, находчиво намерен епитет, новооткрита поанта или хипербола. Преводачът дава възможност да се почувствуват структурните изменения в поетическата реч: усеща се вътрешното движение на едно развитие — отраншната юношеска инвенция към изцялата чувствителност, дълбочина и конкретна детайлираност на атмосферата. Изобщо присъствието на поета личи особено ярко в сложния художествен преход към нова образност: в новата структура, в стиховата ритмелодика и контрастност; в повтаряемите думи или лаконизъм на изказа; в пределната художествена простота или в интелектуалната извисеност на изживяванията. Без да „осъжда на смърт“ класическия стих, Ханчев модифицира изразните си средства, видоизменя традиционната ритмика и строфика, за да им придаде по-голяма пластичност посредством нови форми, даващи свобода и по-голяма обемност; за да обгърне сложността, диалектиката и динамиката на съвременния живот. Модерното възприемане и отражение на света довежда до вътрешни изменения на семантичните и формални елементи на стиха. Сам преводачът констатира още в предговора, че по художествен усет и зрелост Ханчевата лирика може да се разглежда в контекста само на мъдрата лирика на Леонид Мартинов, Тадеуш Ружевич, Ицван Шимон, Михай Бениук и др.

Като вниква отблизо в лексическото богатство, в своеобразието на поетовата фразеология, синтаксис, ритмика, строфика, тропи и във всичко, нужно за един самотен поетически глас, Опулски раз-

бира колко трудно е било на Веселин Ханчев да се освободи от „комфорта“ на класическото стихосложение, за да обособи своя поетика и да твори по нейните сложни закони, така характерни за стиховете му от „Лирика“ или цикъла „Жив съм“. В тях поетът привидно се доближава до разговорната реч, но без да допуска всякакви следи от прозаизация и антипоетичност. В тези творби напират мисли и чувства, усеща се тяхното движение, което е като някаква „верижна реакция“ (изразът на съветския теоретик Е. Еткинд), структурираща всички смислови и стихообразуващи съставки. Различните повторения, стихови вариации, зрительно-слухови образи, вътрешни рими, благозвучия, анафори и цялата ритмелодика на Ханчевия стих свидетелствуват за изключителната поетическа култура на художника. Всички тези особености на неговия поетически строй са строго съблюдавани от преводача.

Руският „прочит“ на Ханчев, осъществен на богат и любим език, утвърждава творческото присъствие на поета. Съветският читател и всички говорещи руски ще усетят живата плът на новатора-поет. Така Ханчевите сърдечни и умни стихове ще проникнат все повече по света; ще убеди дават в поетовата вяра и хуманизъм, в хармонията и в нравствената красота на неговата душевност; ще удължават пътуването на поета към историята и към мащабния литературен контекст на голямата литература на съвременността, даващ интернационални измерения на този високостепенен поет, превърнал дори и предсмъртните си страдания в поетически изповеди и в интимно общение със съвременника, на когото доверява най-съкровени изживявания и надежди. Такова общение трайно се свързва с името на България и с динамиката на съвременната българска литература, с новаторското ѝ съдържание. По този начин Ханчев няма да престане да е съпричастен към благородните пориви на епохата; към нейните идеали и събития; към хуманистичния ѝ заряд и към безкористното на онези хора, творещи нейната красота и безсмъртие.

Христо Йорданов